

KADINLARIN YOLCULUĞU

De ki: Yeryüzünde gezip dolaşın da Allah'ın yaratmayı nasıl başlattığına bakın! İlerisinde Allah, o son yapılanmayı da yapacaktır. Allah her şeye bir ölçü koyar. (Ankebût 29/20)

Yasak bildiren bazı hadisler sebebiyle Müslüman bir kadının sefer mesafesindeki bir yere (yani yaşadığı yerden ortalama 85-90 km ve daha uzağa) yanında kocası veya mahremi¹ bulunmadan yolculuk yapmasının caiz olmadığı konusunda İslam âlimleri ittifak etmişlerdir. Hanefî ve Hanbelî mezhebine mensup âlimler hac yolculuğunun dahi bu yasak kapsamında olduğunu söylerken Şâfiî ve Mâlikî mezhebi mensupları söz konusu hadislerde hac ibadetinin yer almadığını, yasağın farz olmayan yolculuklar hakkında olduğunu, dolayısıyla kendisine hac farz olan bir kadının güvenilir kadınlardan oluşan bir kabile ile birlikte hac yolculuğuna çıkabileceğini ileri sürmüşlerdir.²

Şehirlerarası ve uluslararası seyahat imkanlarının gelişmesi, yol ve yolcu güvenliğinin artması ve kadınların toplumsal hayatta eskiye nazaran çok daha fazla yer almaları sebebiyle güncel bir fıkıh problemi haline gelmiş olan bu konuyu ayetler ışığında ve "yolculuk", "yol güvenliği", "konuyla ilgili hadisler" alt başlıkları altında incelemeye çalışacağız.

A- Yolculuk

Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de bazı amaçlarla yolculuk yapılması gerektiğini bildirmiştir. Bunlar sırasıyla şöyledir:

1 Aralarında evlenme yasağı bulunan yakın akraba; baba, dede, oğul, torun, erkek kardeş, amca, dayı vs. gibi.
2 Fahrettin Atar, "Sefer", Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA), c. 36, s. 297.

1- Kültür Amaçlı Yolculuk

فَكَأَيُّ مَن قَزِيَّةٍ أَهْلَكُنَا هِيَ وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا وَبِئْسَ مَعْطَلَةٌ وَقَضْرٍ مَّشِيدٍ

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ

Biz nice kenti yanlış yaparlarken etkisiz hale getirdik. Onlara, devrilmiş direkleri üzerine çökmüş, bir kör kuyu ve sağlam bir köşk kalmıştır.

(İnsanlar) Böyle yerleri gezip dolaşmadılar mı ki düşünecek kalpleri ve dinleyecek kulakları olsun. Gözler kör olmaz; ama onların göğüslerindeki kalpleri kör olur! (Hac, 22/45-46)

2- Bilim ve Araştırma Amaçlı Yolculuk

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

De ki: Yeryüzünde gezip dolaşın da Allah'ın yaratmayı nasıl başlattığına bakın! İlerisinde Allah, o son yapılanmayı da yapacaktır. Allah her şeye bir ölçü koyar. (Ankebût, 29/20)

3- Dinler Tarihi Amaçlı Yolculuk

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَن هَدَىٰ

اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الْمُكَذِّبِينَ

Biz her topluma (ümmete) elçi gönderdik; Allah' kul olsunlar ve azgınlardan uzak dursunlar diye. Onların içinden Allah'ın yoluna kabul ettiği kimseler de oldu, sapıklığı hak etmiş olanlar da. Yeryüzünü gezip dolaşın da o yalancıların sonunun nasıl olduğunu bir görün! (Nahl, 16/36)

4- İbadet Amaçlı Yolculuk

Hac ibadeti ile ilgili olarak Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ
الْعَالَمِينَ

Bir yolunu bulup gidebilenlerin o Beyt'te, (Kabe'de) hac yapması, Allah'ın insanlar üzerindeki hakkıdır. Kim bunu görmezlikten gelirse bilsin ki Allah'ın kimseye ihtiyacı yoktur. (Âl-i İmrân, 3/97)

“Bir yolunu bulup gidebilenler” ifadesi hem yol güvenliğini hem sağlığı hem de maddi imkânı içine alır. Dinimizde ibadetler şahsi olduğundan dolayı kimin gücü yeterse hacca da o gider. Bu konuda kadın-erkek arasında hiçbir fark yoktur.³

3 Abdülaziz Bayındır, “Kadınların Yolculuğu -2” Erişim: <http://www.suleymaniyevakfi.org/aramalar/kadinlarin-yolculugu---2.html>

B- Yol Güvenliği

Şu ayetler bize, yolcunun en çok ülfete, yani gıda ve güvene ihtiyacı olduğunu gösterir:

Kureyşliler; sıcak ilgi/ülfet gördükleri için, sıcak ilgiyi, kış ve yaz seferlerinde gördükleri için, bu Beyt'in (Kâbe'nin) Sahibine kulluk etsinler! Onları açken doyurana, korku içinde olduklarında güvene kavuşturana... (Kureyş Sûresi)

Son ayete göre ülfet, yeterli gıdaya ve güvenliğe sahip olmaktır. Şu ayet de yolculuktaki güvenliğe dikkat çekmektedir:

وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُورَى ظَاهِرَةً وَقَدَرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا
فِيهَا لِيَالِي وَأَيَّامًا آمِنِينَ

Halbuki onlarla (Sebelilerle), bereketli kıldığımız şehirler arasında biri diğerinin arkasından gelen kentler var etmiş, gezip dolaşmaya uygun ölçüler koymuş ve ‘Oralarda gece-gündüz güven içinde gezip dolaşın’ demiştik. (Sebe, 34/18)

Görüldüğü gibi ayetlerde kadın-erkek ayrımı yoktur. Yolculukta gıda ve güvenlik, herkesin ihtiyacıdır. Yola çıkmadan gıda ihtiyacı sağlanabilir. Ama güvenliğin sağlanması başka sebeplere bağlıdır.

Kadınların güvenliğe olan ihtiyacı her daim erkeklerden fazladır. Onların mahemsiz olarak yolculuğa çıkmasını yasaklayan hadisler bir bütün halinde incelenirse yol

ve yolcu güvenliğine vurgu yapıldığı görülür.⁴ Şimdi bu hadislere geçelim:

C- Kadınların Yolculuğu İle İlgili Hadisler

Kadınların yolculuğa çıktıklarında yanlarında mahrem bulunmasının gerektiğini ifade eden bazı hadisler vardır. Bunların bazısında kadınların bir gece ve bir gündüzlük mesafeye mahremsiz olarak gitmelerinin yasaklandığı görülürken, bazılarında iki günlük, bazısında üç günlük, bazısında ise herhangi bir zaman kaydı olmaksızın mutlak manada yolculuğa çıkmalarının yasaklandığı görülmektedir. Bu yasaklamanın sebebi ise o günkü şartlar altında kadınların can, mal ve namus konularında sıkıntıya düşmelerini önlemek olarak anlaşılmıştır.

Öte yandan Nebimiz, kadınların yanlarında hiç mahremleri bulunmadan yolculuğa çıkabileceği bir zamanın geleceği konusunda da müjde vermiştir. Onun bu müjdesinin gerçekleştiği aşağıdaki Adiy b. Hâtim hadisinde (5. başlık) açık bir şekilde görülmektedir.

Bu konudaki hadislerin farklılıklar arz etmesi ve Adiy hadisinde kadınların bir gün mahremsiz olarak ta Irak'tan kalkıp hacca gidebileceklerinin ifade edilmesi, kadınların mahremsiz olarak yolculuğa çıkmasının "illete dayalı bir yasaklama" olduğunu açık bir şekilde göstermektedir. Dolayısıyla yasağa sebep olan bu illet/engel ortadan kalktığında otomatik olarak yasak da ortadan kalkacaktır. Aşağıda da görüleceği gibi kadınların mahremsiz olarak yolculuğunun yasaklanmasının sebebi yol güvenliğinin bulunmamasıdır.

Konu ile ilgili hadisler şöyledir:

1- Kadınların bir günlük yolculuğa mahremsiz olarak çıkmasını yasaklayan hadisler:

Ebû Hureyre'den: Resûlullâh aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki:

"Allah'a ve ahiret gününe inanan bir kadına, bir gece ve

gündüz devam edecek bir mesafeye yanında mahremi olmadıkça gitmesi helal değildir!"⁵

2. Kadınların iki günlük yolculuğa mahremsiz olarak çıkmasını yasaklayan hadisler:

Ebû Saîd el-Hudrî'den: Ben Resûlullâh'tan son derece dikkatimi çeken ve hayretimi toplayan dört hikmetli şey işittim. (Bunlardan biri şöyleydi):

"Yanında kocası yahut kendisine nikâh düşmeyen bir yakını bulunmaksızın bir kadın, iki günlük mesafeye yolculuk etmesin!"⁶

3. Kadınların üç günlük yolculuğa mahremsiz olarak çıkmasını yasaklayan hadisler:

Abdullah İbn Ömer'den: Resûlullâh buyurdular ki:

"Bir kadın, yanında kendisine nikâh düşmeyen bir mahremi bulunmaksızın üç günlük bir yolculuğa çıkamaz/çıkmasın!"⁷

4. Kadınların her türlü yolculuğa mahremsiz olarak çıkmasını yasaklayan hadisler:

Abdullah İbn Abbas'tan: Resûlullâh:

"Hiçbir kadın yanında bir mahremi olmadıkça yolculuğa çıkmasın; kadının beraberinde mahremi bulunmadıkça yanına hiçbir erkek de girmesin!" buyurdu.

Resûlullâh'ın bu uyarısı üzerine sahâbîlerden biri: *"Yâ Resûlallâh! Ben şu şu askerler içinde gazaya çıkmak istiyorum. Hâlbuki hanımım hac yapmak istiyor (Ne buyurursun)?" diye sordu. Resûlullâh:*

"Derhal sen de hanımınla beraber git!" buyurdu.⁸

5. Kadının mahremsiz olarak yolculuğa çıkabileceğinin müjdelenmesi:

Adiy b. Hâtim'den: *"Ben Resûlullâh'ın yanında bulunduğum sırada bir adam gelip O'na fakirlikten şikâyet etti. Sonra başka bir kimse geldi ve O'na yol kesilmesinden şikâyet etti. O da:*

4 <http://www.suleymaniyevakfi.org/arastirmalar/kadinlarin-yolculugu--2.html>

5 Buhârî, Taksîru's-Salât, 4; Müslim, Hac, 419, 422 (1339); Ebû Dâvûd, Menâsik, 2; Tirmizî, Radâ, 15.

6 Buhârî, Muhsar, 37; Müslim, Hacc, 415, 416 (827).

7 Buhârî, Taksîru's-Salât 4; Müslim 413 (1338).

8 Buhârî, Muhsar, 37; Müslim, 424 (1341).

– Adiy! Sen Hîre şehrini gördün mü? dedi. Ben:

– Hayır, görmedim; fakat orası hakkında bana haber verildi, bilgim var, dedim.

Resûlullâh:

– Eğer ömrün olur da yaşarsan hevdeci (hevdec: kadınların binmesi için devenin sırtına konulan ufak mahfel) içinde yolculuk eden bir kadının tâ Hîre'den hareket edip Allah'tan başka hiç kimseden korkmayarak Kabe'yi tavaf edeceğini göreceksin buyurdu.”

Adiy şöyle demiştir: Ben Hîre'den hevdeci içinde yolculuğa çıkıp Allah'tan başka hiç kimseden korkmayarak nihayet Kabe'yi tavaf eden kadını/kadınları gördüm.⁹

NOT: Hire: Bugün Irak'ın Necef iline bağlı bir kaza merkezi olup Küfe'nin 5 km güneyinde ve Küfe ile Havernak arasında bulunan Kinîdre höyüğünün güneydoğusunda, Fırat nehri kenarında yer alan geniş bir ovada kurulmuştur.¹⁰

6. Kadınların yolculuğu ile ilgili sahabe uygulaması:

İmam Buhârî, kadınların haccı ile ilgili hadislere yer verdiği bölümün başında şu bilgileri vermiştir:

Bana Ahmed b. Muhammed el-Ezrakî şöyle dedi: Bize İbrahim, babası Sa'd'dan; o da kendi babası İbrahim b. Abdurrahmân b. Avf'tan şu haberi verdi: Ömer b. Hattâb, yaptığı son haccında Nebîmizin eşlerine izin vermiş ve onların beraberlerinde Osmân b. Affân ile Abdurrahmân b. Avf'ı göndermiştir.¹¹

Malumdur ki adı geçen iki sahabe, Nebîmizin eşlerinin mahremi değildir.

Sonuç

Hac ibadeti ile ilgili olarak Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

Bir yolunu bulup gidebilenlerin o Beyt'te, Kabe'de hac yapması, Allah'ın insanlar üzerindeki hakkıdır. (Âl-i İmrân, 3/97)

Ayet metninde geçen “insanlar” ifadesi ile kast edilenler kadın olsun erkek olsun dini emir ve yasaklarından mükellef olan tüm müminlerdir.

“Bir yolunu bulup gidebilenler” ifadesi ise hem yol güvenliğini hem sağlığı hem de maddi imkânı içine alır. Yukarıda da ifade edildiği gibi dinimizde ibadetler şahsi olduğu için kadın veya erkek olduğuna bakılmaksızın kimin gücü yeterse hacca o gider. Fakat fitrat açısından kadının güvenliği, erkeğin güvenliğinden daha önemlidir. O yüzden bu konuda hükme tesir edecek esas nokta, güvenlik meselesidir. Güvenlik varsa yasak yoktur. Yol ve yolcu güvenliğinin sağlandığı bölgelerde kızların/kadınların ilim tahsili, akraba ziyareti veya Kur'an'da belirtildiği gibi kültür, bilim ve araştırma, dinler tarihi veya ibadet amacıyla gerek şehirlerarası ve gerekse uluslararası yolculuklara mahremsiz olarak çıkmaları caizdir.

“Kadınların, yanlarında mahremleri olmadan yolculuğa çıkmalarını yasaklayan hadislerin hükmü taabbüdî değil, ma'kûlû'l-manâdir; yani yasaklama “Niçin? Faydası ne?” demeden yapılacak bir ibadet değil, dünya hayatının İslam'a göre düzgün yürümesi, kötülüklerin önlenmesi için alınmış bir tedbirdir. Hadislerde yolculuğun süresi konusunda farklı ölçüler verilmesi de bu hikmete dayanmaktadır; soranların yolculuk şartlarının durumuna göre risk göz önüne alınmış, farklı sürelerden söz edilmiştir. Yolda ve yolculukta can, mal, namus için bir tehlike bulunmadığında kadının yalnız başına veya güvenilir bir kadın yahut kadınlarla yolculuğa çıkabileceğini ifade eden hadisler ve içtihatlar da bizi aynı sonuca götürmektedir.”¹²

Son olarak şunu da ifade edebiliriz ki kadınların mahremsiz olarak uzun yolculuğa çıkma yasağı, sadece Resûlullâh dönemine ait bir yasak değildir. Yol ve yolcu güvenliğinin bulunmadığı tüm zaman ve coğrafyalarda kadınlar mahremsiz olarak uzun yolculuklara çıkmamalıdır.

9 Buhârî, Menâkıb, 25.

10 Hüseyin Ali ed-Dakûkî, “Hîre”, DİA, c: 18, s. 122.

11 Buhârî, Muhsar, 37.

12 Hayrettin Karaman, “Kadınların Yolculuğu”, Hayatımızdaki İslam 2 (İnternet Baskısı), <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0056.htm>